

Prejudecăți filosofice



OVIDIU PECICAN

Ce ar fi filosofia fără prejudecăți? Greu de spus, dar și mai greu de imaginat. Animată de gândul că ea duce pe umeri tainele cosmosului și ale vieții, că ea exprimă integral ființa și are capacitatea de a formula cele mai mari și mai nobile întrebări, nu o dată, dragostea de înțelepciune dobîndește, prin reprezentanții săi, aerul pretios și contrafăcut al unui filfizon snob și capricios. Îmi vin în minte multe exemple în acest sens. Convingerea larg răspîndită în anumite epoci și medii că filosofia nu poate fi decît sistemică și sistematică. (În treacă făc spus, cu nimic mai breji sînt cei care profesează cu fanatism programatic fragmentarismul. Vezi Doamne, orice expunere sistematică a unei filosofii ar fi o contrafacere și o falsificare. Ei bine, dacă fugile lui Bach sînt o formă de contrafacere, mă complac în admirația deplină față de artificiozitate, fără probleme...) Alungarea poetului din cetatea platonice ideală sau, dacă se preferă, din anturajul sicilian al tiranului Dionisios I... Ideea lui Constantin Noica

despre imposibilitatea de a face filosofie dacă nu știi greacă și germană; de parcă franceza, daneza și italiana, dar mai ales engleza nu ar fi limbi care au dat omenirii mari contribuții filosofice. Și așa mai departe...

Curios lucru, însă, prejudecățile nu îi invalidează pe filosofi. Lumea nu le retrage încrederea din atîta lucru, măcar că un biet tată de familie care amestecă printre verdictele lui cotidiene și prejudecăți mai tolerante și mai benigne (ca, de pildă: „La masă se stă cu coatele adunate pe lîngă corp!“) este iroevocabil disprețuit și condamnat ca mediocru, fălșit ori mic-burghez de o întregă pleiadă de răsfățați ai culturii. Abia jumătatea de secol de barbarie comunistă, în care s-a pierdut, în bună măsură, obiceiul de a mîncă civilizată, și abia noile obiceiuri aduse de masificare (îmbucatul pe stradă, moda „hot dog“) și explozia tehnologică (utilizarea în mers, în spațiul public, a telefonului mobil) ajung să steargă ceva din stigmatul care a ușurat sarcina liber asumată de către stalinism a tîrîrii respectabilului cap de familie în fața plutoanelor de execuție și prin gulag.

Una peste alta, galeria marilor gînditori ai omenirii este plină de excentrici – ca Schopenhauer, Kierkegaard sau Nietzsche –, de inși oraculari de tipul lui Pithagora și Husserl ori Heidegger. Prea puțini cititori și exegeți se dedică în același mod frenetic cu care îi devoră pe cei enumerați mai sus filosofilor echilibrați și rezonabili, de care este plin atît iluminismul francez bon viveur, cît

și mediul burghez teuton al neokantienilor ori al Cercului de la Viena, sau cel capitalist american, unde a înflorit pragmatismul. Faptul este, de fapt, explicabil, nu doar prin invidia privirii scrutoare din media în spațiul intim al fantasmărilor și reprezentărilor personale. Printre atîtea aridități, puțină anecdotă reduce viața în arterele mumificate ale sistemului. Nu poți fi un heideggerian sănătos dacă nu devorezi și corespondența gînditorului cu soția lui; fără a o uita pe cea cu femeia iubită, Hannah Arendt. Unde mai pui că, la rîndul ei, doamna Heidegger însăși are un schimb epistolar plin de substanță – nu neapărat filosofică, firește – cu doctorul ei.

Reflexul acesta preocupat apare viguros și atunci cînd vine vorba despre stilisti apetinși, precum Nietzsche. Posomorea la dîntre el și Wagner, atingerea înrouată a domnișoarei – pe atunci – Lou-Andreas Salomé, îmbrășisarea calului bătut cu cruzime pe o stradă din Torino sînt cîteva popasuri aproape obligatorii în periplul frecventării autorului lui *Ecce homo*. Aici nu mai este vorba despre sîcitate conceptuală și lipsă de savori stilistice. Dimpotrivă, elementele de biografie frecventate cu sentimentul mersului la cinema în speranța unei distracții pe cîste – sau cu acela al privirii impudice pe gaura cheii – potentează primele satisfacții, aproape gastronomice, oferite de talentul scriitoricesc al autoexilatului de la Sîls-Maria. Lasă că nici povestea logodnei făcute și desfăcute de Kierkegaard nu este de neglijat ori de lepă-

dat. Merge de minune măcar cu cîteva dintre biografiile fictive pe care histrionicul danez și le-a făurit, interpunîndu-le între sine și contemporani (un excelent model pentru poetul portughez Fernando Pessoa, dacă poetul pluriidentitar din sud îl va fi citit cumva pe filosoful existentialist din nord). Nietzsche a ajuns să servească deja drept personaj principal unor romancierii, precum Stefan Zweig improvizat ca biograf, odinioară, și, mai recent, Irvin Yalom; ori naratoarei documentare suedeze Mirjam Tapper. Dar, împreună cu Kierkegaard, neamțul a pătruns pe scara de incendiu și în literatura română, încă din vremea ceaușismului, prin pana lui Nicolae Breban. În timp ce filosoful dispărut din romanul brebanian *Bunavestire*, Mihi-bacsi, ilustrează într-o transpunere românească ambientată în perioada dintre cele două războaie tipul de atitudine ce rezultă din frecventarea paginilor celor doi mari moderni, ajungînd să aducă a „năism“, ade-văratul erou al romanului, Grobei, pare – cu desfacerea logodnei lui și cu iubirea în continuare a Leliei – o copie la indigo, desigur, sarcastică, a îndrăgostitului disperat Sören K.

Și uite așa, prejudecățile oximoroniche ale filosofului – să te retragi în solitudine alpină spre a fi... mai aproape de oameni, să renunți la iubită... din prea multă dragoste – pătrund în viciile majorităților, provocînd turbulente neașteptate; semn că studiul influențelor poate merge și în alte direcții decît cele promovate de comparatismul clasic.